

Huidige situatie in kaart brengen (Voortgezet Onderwijs)

Inhoudsopgave

Doel van deze checklist	3
Onderdelen	3
Wat verstaan we onder welbevinden?	3
School met nieuwkomers en/of gezinnen met verschillende culturele- en taalachtergronden?	3
Ondersteuning nodig?	3
Hoe verhoudt welbevinden zich tot sociale veiligheid?	4
Aan de slag	4
Gezonde School-aanpak	4
Beleid van de school (pijler Beleid)	5
Welbevinden van het team	8
Welbevinden van de leerlingen (pijler Educatie)	9
Gerichte hulp voor leerlingen met sociaal-emotionele problemen (pijler Signalering)	10
Betrokkenheid ouders/verzorgers en buurt (pijler Omgeving)	14
Betrokkenheid leerlingen	16
Reflectie	17

Doel van deze checklist

Wilt u als schoolteam meer aandacht voor het thema **welbevinden** binnen uw school? Breng dan de **huidige situatie** rondom dit thema in kaart. Wat gaat er goed op uw school? Wat verdient meer aandacht? En wat heeft prioriteit? Met behulp van deze checklist krijgt u zicht op de situatie bij u op school. We raden u aan de checklist zo eerlijk mogelijk in te vullen, ook al kan dat soms wat confronterend voelen.

Onderdelen:

- Beleid van de school (*pijler Beleid*)
- Welbevinden van het team
- Welbevinden van de leerling (*pijler Educatie*)
- Gerichtte hulp voor leerlingen met sociaal-emotionele problemen (*pijler Signalering*)
- Betrokkenheid ouders/verzorgers en buurt (*pijler Schoolomgeving*)
- Betrokkenheid leerlingen

Wat verstaan we onder welbevinden?

“Onder welbevinden verstaan we een positief gevoel en positief in het leven (kunnen) staan, zelfvertrouwen, geluk, doorzettingsvermogen en energie, een gevoel dat je ertoe doet, eigenwaarde, het ervaren van steun uit de omgeving en het goed weten omgaan met je eigen emoties.”

Wanneer we spreken over ‘welbevinden’ dan spreken we niet alleen over het emotionele aspect van ‘je gelukkig en tevreden voelen’ maar ook over de factoren die eraan bijdragen dat mensen zich goed voelen. Deze factoren zijn onder te brengen in meerdere gebieden: mentaal, emotioneel, gedragsmatig, lichamelijk en sociaal. Bij welbevinden gaat het om het werken aan een omgeving die in brede zin bijdraagt aan de positieve ontwikkeling tot een gezond, sociaal en zelfstandig mens. Veelgebruikte termen zoals sociaal-emotionele ontwikkeling, psychisch welbevinden, psychische of mentale gezondheid etc. vallen allemaal onder ‘welbevinden’. In deze checklist verwijzen we steeds naar ‘welbevinden’.

School met nieuwkomers en/of gezinnen met verschillende culturele- en taalachtergronden?

In deze checklist zijn enkele extra vragen opgenomen voor scholen met nieuwkomers en andere leerlingen met een vlucht- of migratieachtergrond. In [deze infosheet](#) vindt u meer informatie over specifieke aandachtspunten voor deze scholen.

Ondersteuning nodig?

Heeft u naar aanleiding van de checklist behoefte aan ondersteuning bij schoolbreed werken aan welbevinden? Neem dan contact op met een [Gezonde School-adviseur \(GSA\)](#), schoolpsycholoog of zorgcoördinator. Zij kunnen deze checklist met u doornemen en u adviseren over eventuele vervolgstappen.

Hoe verhoudt welbevinden zich tot sociale veiligheid?

Sinds 2015 zijn scholen verplicht een aantal zaken op orde te hebben wat betreft de sociale veiligheid. Sociale veiligheid en de thema's die daarbinnen vallen hebben raakvlakken met welbevinden. Volgens de Onderwijsinspectie is een school veilig "als de sociale, psychische en fysieke veiligheid van leerlingen niet door handelingen van anderen wordt aangetast. Dat betekent dat er een veilige en positieve sfeer is op school. Het betekent ook dat de school optreedt tegen pesten, uitschelden, discriminatie, geweld en andere vormen van ongepast gedrag, en deze zoveel mogelijk voorkomt." Regelgeving, afspraken en protocollen (o.a. een pestprotocol) helpen hierbij. Hetzelfde geldt voor een positief pedagogisch klimaat, een basisvoorwaarde voor welbevinden. Oftewel, een klimaat waarin leerlingen kunnen groeien, open staan en ruimte in hun hoofd hebben om te leren. Hier kun je aan werken vanuit een gedragen visie. Bij welbevinden gaat het onder andere om voorkómen van pesten en incidenten, werken aan persoonlijke veerkracht en gerichte hulp en zorg (binnen en buiten de school) voor leerlingen die 'buiten de boot' dreigen te vallen. Ook thema's en activiteiten binnen burgerschap hebben raakvlakken met welbevinden.

Aan de slag

Wilt u na het in kaart brengen van de huidige situatie verder aan de slag? Kijk dan op de website van Welbevinden op School voor extra tools en handreikingen. Welbevinden op School is het landelijke kennis- en ondersteuningsprogramma van Pharos en het Trimbos-instituut. Welbevinden op School ontwikkelt, bundelt en verspreidt kennis over wat werkt bij schoolbreed werken aan welbevinden. Vanuit Welbevinden op School worden handreikingen ontwikkeld, bijeenkomsten georganiseerd en wordt (wetenschappelijke) kennis (door)ontwikkeld. Onze doelgroepen zijn scholen uit het primair onderwijs, voortgezet onderwijs, speciaal onderwijs en MBO, Gezonde School Adviseurs en gemeenten. Daarnaast zijn we een belangrijke kennispartner voor andere partijen in ons netwerk (zoals Gezonde School). Voor extra informatie over werken aan welbevinden als het jongeren die opgroeien in ongunstige omstandigheden betreft, kijk op de website van Pharos.

Gezonde School-aanpak

Welbevinden op School is een kennispartner van Gezonde School. Gezonde School helpt en stimuleert onderwijsprofessionals en scholen structureel en planmatig te werken aan een gezonde leefstijl en de fysieke en mentale gezondheid van leerlingen en studenten. Samen met onderwijsprofessionals maakt Gezonde School een gezonde leefstijl voor leerlingen en studenten vanzelfsprekend. Scholen die werken met de Gezonde School-aanpak merken dat hun leerlingen en studenten vaak lekkerder in hun vel zitten, beter functioneren en zich beter ontwikkelen. Ze leren gezonde keuzes maken voor nu en later. Om dit te bereiken, is het nodig dat door de hele school aandacht is voor gezondheid en een gezonde leefstijl. Dus in de lesstof, op het schoolterrein, in signalering én in het beleid. De integrale aanpak langs deze vier pijlers is de essentie van de Gezonde School-aanpak. De aanpak gaat uit van wat een school al doet en sluit aan bij de wensen en behoeften van de school. Een school kiest zelf één of meerdere gezondheidsthema's om mee aan de slag te gaan. Welbevinden is één van deze thema's. Door integraal te werken aan welbevinden is de kans op effect het grootst. Dit betekent dat er in samenhang op verschillende plekken in de school aandacht is voor welbevinden: als inhoudelijk thema tijdens de lessen en in de fysieke en sociale omgeving. Ook zijn er afspraken over het signaleren van problemen op het vlak van welbevinden en legt de school de afspraken vast in het schoolbeleid. Aan de slag met Gezonde School? Kijk dan hier.

Vignet welbevinden

Scholen die werken met de Gezonde School-aanpak kunnen een vignet krijgen als ze een themacertificaat hebben behaald op één of meerdere Gezonde School-thema's. Kijk vooraf aan welke kwaliteitscriteria uw school moet voldoen om een themacertificaat te halen. Deze checklist kan als aanvulling worden gebruikt op de themacriteria-vragenlijst van Gezonde School. De pijlers van de Gezonde School (Educatie, Schoolomgeving, Signaleren en Beleid) komen in deze checklist ook aan bod.

Beleid van de school (pijler Beleid)

- 1a. Veel scholen vinden aandacht voor welbevinden van leerlingen en docenten belangrijk. Maar niet elke school heeft een visie op het gebied van welbevinden. Heeft uw school een visie op welbevinden?**

Ja, onze visie is:

Nee

Weet niet

Anders namelijk:

- 1b. Wanneer is deze visie opgesteld en voor het laatst geactualiseerd?**

(Vul hier het jaartal in en waar mogelijk de maand.)

Opgesteld:

Geactualiseerd:

- 1c. Is de visie samen met het team opgesteld?**

Ja

Nee

- 1d. Is er voldoende draagvlak voor de visie in alle geledingen (directie, team, leerlingen en ouders) van de school?**

Ja

Nee

Weet niet

Anders namelijk:

- 1e. Vindt u dat de visie herzien moet worden?**

Ja, want:

Nee

Weet niet

Anders namelijk:

- 1f. Waar en hoe is de visie vastgelegd? (Bijv. in schoolplan, in schoolgids, op website)**

Antwoord:

Heeft uw school (nog) geen (actuele) visie op welbevinden? Bekijk dan de handleiding '[Waardengedreven werken aan welbevinden](#)' en werk samen met uw schoolteam in twee praktische bijeenkomsten aan het vormgeven van een visie op welbevinden.

1g. Hebben jullie doelstellingen geformuleerd op het gebied van welbevinden? Zo ja, welke zijn dat?

(Bijv.: leerlingen dragen samen bij aan een goede sfeer in de klas en ondersteunen elkaar waar nodig. Of: dit schooljaar zetten we een heldere ondersteuningsstructuur neer die recht doet aan overeenkomsten én verschillen tussen leerlingen. Of: leraren en leerlingen hebben het gevoel dat ze erbij horen en diversiteit wordt gewaardeerd (zoals leerprestaties, cultuur, ervaringen, geaardheid).)

Ja, namelijk:

Nee > ga naar vraag 1i

1h. Hebben jullie deze doelstellingen opgenomen in een beleidsplan?

Ja

Nee

1i. Hoe maken jullie de vertaalslag van de woorden op papier naar de praktijk?

(Bijv. in het vergaderen, onderlinge communicatie, functioneringsgesprekken, communicatie naar ouders.)

Antwoord:

1j. Wordt er voor leerlingen die opgroeien in kwetsbare omstandigheden (zoals nieuwkomersleerlingen, leerlingen met een andere culturele- of taalherkomst, leerlingen die opgroeien in armoede) voldoende aandacht besteed aan:

- Een duidelijke visie op kansengelijkheid;
- Een duidelijke visie op meertaligheid en het inzetten van de thuistaal;
- Een duidelijke visie op hoe aandacht te hebben voor het opgroeien in armoede;
- Respect voor culturele verschillen en specifieke aandacht voor inclusie en diversiteit;
- Het actief verbinden van Nederlandse en nieuwkomersleerlingen op school.

Ja

Nee

Weet niet

Meer weten over omgaan met armoede op school? Bekijk dan [deze handreiking](#).

2. Wie coördineert het onderwerp welbevinden bij jullie op school?

Antwoord:

3a. Hebben jullie op school een schoolbrede aanpak (whole-school approach) gericht op welbevinden geïmplementeerd?¹

Ja
Nee
Weet niet
Anders namelijk:

3b. Waar blijkt dit uit? Hoe geeft u dit vorm?

Antwoord:

3c. Lukt het daarmee voldoende om de geformuleerde doelstellingen te bereiken? Zo nee, waarom niet?

Ja
Nee, omdat:

4. In welke mate wordt de visie op welbevinden door alle teamleden ook daadwerkelijk uitgedragen en nageleefd?
Kruis aan op de schaal van 'helemaal niet' tot 'heel sterk'.

Helemaal niet Heel sterk

5. Hoe goed is over het algemeen het pedagogisch klimaat bij u op school?
(Bij een positief pedagogisch klimaat is school een veilige plek met duidelijke regels, goede interactie tussen docenten en leerlingen, en is er een positieve omgang tussen leerlingen onderling.)

Helemaal niet goed Heel goed

¹ Binnen een schoolbrede aanpak...

...is er een lange termijn visie op welbevinden en ondersteunend beleid waar iedereen op school zich mee verbonden voelt.

...is er een positief pedagogisch school- en klasklimaat: school is een veilige plek.

...ligt er een plan voor monitoring en signalering en is er een passend aanbod zodra een leerling vast loopt.

...wordt de meningsvorming en inspraak van leerlingen zelf gestimuleerd.

...is er aandacht voor het welbevinden van leraren en ondersteunend personeel en ruimte voor professionalisering.

...werkt de school samen met de thuisomgeving van leerlingen en zorg- en ondersteuningspartners in de wijk.

Welbevinden van het team

6a. In welke mate heeft uw school voldoende aandacht voor het welbevinden van de docenten en ondersteunend personeel?

(Denk hierbij bijvoorbeeld aan: mogelijkheid tot coaching, training in veerkrachtversterkende vaardigheden en strategieën, mogelijkheden tot elkaar steunen en ontspanning bieden.)

Helemaal niet

Heel sterk

6b. Waar blijkt dit uit? Hoe geeft u dit vorm?

Antwoord:

7. Wat is het percentage ziekteverzuim onder uw teamleden in het afgelopen jaar (dit kan een inschatting zijn)?

Percentage: %

8a. Op een schaal van 1-10, hoe schat u de veiligheid binnen uw team in?

(Met veiligheid wordt bedoeld het je veilig voelen om bijvoorbeeld feedback aan elkaar te geven, om je uit te spreken, jezelf te zijn en je kwetsbaar op te stellen.)

Helemaal niet veilig

Heel veilig

8b. Zit er naar uw idee veel verschil in de beleving van de veiligheid binnen uw team?

Ja

Nee

Weet niet

Anders namelijk:

8c. Welk percentage van de teamleden schat u in dat zich veilig voelt?

Percentage: %

9a. In welke mate worden docenten geschoold of gecoacht (professionalisering) in verschillende thema's die met welbevinden te maken hebben?

(Bijv. gericht op signaleren van leerlingen met extra ondersteuningsbehoefte, sociaal-emotionele ontwikkeling, signalering van armoede, cultuursensitief werken of werken aan kansengelijkheid.)

Helemaal niet

Heel veel

9b. Welke trainingen of activiteiten hebben jullie de afgelopen twee jaar hiervoor ingezet?

Antwoord:

Welbevinden van de leerlingen (pijler Educatie)

10. Vindt er educatie plaats op het gebied van welbevinden?

(Met educatie wordt bedoeld dat er binnen de lessen aandacht wordt besteed aan welbevinden.)

Ja

Nee

Weet niet

11. Welke programma's gebruiken jullie op school in de verschillende leerjaren (klassen)?

Denk bijvoorbeeld aan VRIENDEN, Kanjertraining, Levensvaardigheden, etc.. Vul jullie programma's / interventies in en kruis aan wat van toepassing is in welk leerjaar.

Programma	Leerjaar			Klas					
	Vmbo b/k	Vmbo g/t	Havo/ vwo	1	2	3	4	5	6

- 12. Hoe wordt het werken aan welbevinden verweven met de lesstof en dagelijkse onderwijspraktijk?**
(Dus naast wat er in het kader van de bij vraag 10 genoemde programma's gedaan wordt in de klas.)

Antwoord:

- 13. Wordt er voor nieuwkomersleerlingen en/of leerlingen met een andere culturele- of taalherkomst voldoende aandacht besteed aan:**

- Het actief verbinden van de oude en de nieuwe situatie van leerlingen (bij vlucht of migratie);
- Het actief verbinden van de thuissetting en de schoolsetting;
- Behandelen van specifieke thema's in de lessen die voor deze leerlingen belangrijk zijn (afscheid nemen, rouw, trauma);
- Visuele ondersteuning bij thema's.

Ja

Nee

Weet niet

- 14a. In welke mate worden docenten geschoold in het werken aan het welbevinden van de leerlingen?**

Helemaal niet

Heel veel

- 14b. Welke trainingen of activiteiten hebben jullie de afgelopen twee jaar hiervoor ingezet?**

Antwoord:

Gerichte hulp voor leerlingen met sociaal-emotionele problemen (pijler Signalering)

- 15a. In welke mate meten jullie of wat jullie doen aan welbevinden daadwerkelijk het gewenste effect heeft op a) de leerlingen, b) de teamleden?**

a) *Leerlingen*: Helemaal niet

Heel veel

b) *Teamleden*: Helemaal niet

Heel veel

15b. Hoe meet u dat? / Hoe brengt u dat in kaart?

Antwoord:

15c. Wat wordt er met die informatie gedaan?

Antwoord:

16. Hoe worden leerlingen met extra behoeften voor hulp/zorg geïdentificeerd binnen uw school en door wie wordt dat gedaan?

SDQ (door:)

Leerlingvolgsysteem (door:)

Gesprekken met leerlingen en/of ouders (door:)

Observaties (door:)

Anders, namelijk (en door wie): (door:)

17. Op welke gebieden gebruikt uw school protocollen voor signalering?

(Kruis aan wat van toepassing is, meerdere antwoorden zijn mogelijk. Benoem daarnaast protocollen die niet in het rijtje staan maar die wel gehanteerd worden bij "Anders, namelijk:".)

Pesten

Agressief gedrag en geweld

Seksuele intimidatie in de schoolsituatie

Huiselijk geweld en kindermishandeling

Discriminatie of uitsluiting

Spijbelen/verzuim

Ongewenst gedrag van ouders in school

Dood van leerlingen/medewerkers/familie van leerlingen

Armoede

Anders namelijk:

18. Is het aantal leerlingen met extra behoeften op het gebied van welbevinden in de afgelopen 3 jaar veranderd of niet?

Ja, te weten (gestegen of gedaald?):

Nee

Weet niet

19a. Lukt het voldoende om leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften te ondersteunen?

Lukt helemaal niet

Lukt heel erg goed

19b. Heeft de school een ondersteuningsstructuur voor individuele leerlingen met extra behoeften op het gebied van welbevinden, zoals vastgelegd in een zorg- of ondersteuningsplan?

Ja

Nee

Weet niet

19c. Wanneer is dit zorg- of ondersteuningsplan voor het laatst geactualiseerd?

(Noem het jaartal en eventueel de maand.)

Antwoord:

20. Wat is de extra hulp/ondersteuning die binnen school wordt geboden?

(Meerdere antwoorden mogelijk)

Faalangsttraining, namelijk:

Assertiviteitstraining, namelijk:

Versterking zelfvertrouwen, namelijk:

Weerbaarheidstraining, namelijk:

Training sociale vaardigheden, namelijk:

Training omgaan met somberheid, namelijk:

Gedragstraining, namelijk:

Anders, namelijk:

21. Wie biedt deze extra hulp/zorg?

Zorgcoördinator
De docenten
Schoolpsycholoog of orthopedagoog
Anders namelijk:

22. In hoeverre zijn docenten en ondersteunend personeel capabel om ondersteuningsbehoeften bij leerlingen te signaleren?

Helemaal niet capabel

Heel erg capabel

23. Op welke manier worden ouders/verzorgers betrokken bij de extra hulp/zorg die binnen school wordt geboden?

Antwoord:

24a. Is het aanbod van hulp/zorg/preventie door instanties in de regio voldoende bij jullie in beeld (JGZ, Jeugd GGZ, Welzijn, etc.)?

Ja
Nee
Weet niet

24b. In hoeverre *mist* u aanbod in de regio?

Helemaal niet

Heel veel

24c. Welk aanbod mist u?

Antwoord:

24d. Waar maakt uw school al wel gebruik van (zowel regionaal als landelijk)?

Antwoord:

25. Hoe worden ouders/verzorgers betrokken bij de hulp/zorg/preventie die geboden wordt door instanties buiten school?

Antwoord:

26. De voorgaande vragen gingen over de ondersteuningsstructuur voor individuele leerlingen met extra behoeften op het gebied van welbevinden binnen uw school. Bent u tevreden over deze structuur?

Ja

Nee, wat ik anders zou willen zien is:

27. Heeft de extra zorg aan leerlingen ook tot zichtbare resultaten geleid? (Ofwel: ziet u dat de klachten over tijd dan ook daadwerkelijk verminderen?)

Ja

Nee

Weet niet

Betrokkenheid ouders/verzorgers en buurt (pijler Omgeving)

28a. In welke mate worden ouders/verzorgers betrokken bij school in het algemeen?

Helemaal niet

Heel veel

28b. Op welke manieren worden ouders betrokken?

Antwoord:

28c. Lukt het om álle ouders (bijvoorbeeld ook de ouders die de Nederlandse taal nog onvoldoende machtig zijn en/of laaggeletterd zijn) te betrekken?

Antwoord:

29a. In hoeverre worden ouders betrokken bij het welbevinden van de leerlingen?

Helemaal niet

Heel veel

29b. Op welke manieren worden ouders betrokken?

Antwoord:

30. Zouden jullie willen dat de betrokkenheid van ouders bij welbevinden omhoog gaat, omlaag gaat, of hetzelfde blijft? (En waarom?)

Omhoog, omdat:

Omlaag, omdat:

Hetzelfde blijven, omdat:

31. Organiseren jullie activiteiten in de omgeving van de school om de buurt/wijk te betrekken bij de school? Zo ja, welke activiteiten?

Ja, te weten:

Nee

Weet niet

32. Werken jullie zo nodig samen met tolken en/of sleutelpersonen in het kader van ouderpartnerschap?

Ja, te weten:

Nee

Weet niet

Betrokkenheid leerlingen

33a. In hoeverre hebben leerlingen medezeggenschap?

(Hiermee wordt medezeggenschap in de brede zin van het woord bedoeld; dus betrekking hebbend op thema's, regels, activiteiten etc. binnen de school.)

Helemaal niet

Heel veel

33b. Op welke manieren kunnen leerlingen gebruik maken van die medezeggenschap en dus invloed uitoefenen?

Antwoord:

33c. Zien jullie dat álle leerlingen, dus ook leerlingen die opgroeien in kwetsbare omstandigheden, medezeggenschap hebben?

Antwoord:

Reflectie

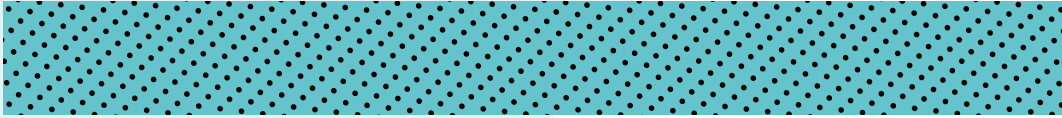
Wat gaat er goed op uw school?

Wat verdient meer aandacht?

Wat heeft voor *nu* prioriteit?

Plaats hier uw overige opmerkingen

Datum ingevulde checklist:

Colofon

Ontwikkeld door Welbevinden op School

Met dank aan: Rinka van Zundert (Leer & Veerkracht), Marieke te Plate (GGD Gelderland-Zuid) en Hanneke Visser (Kinder- en Jeugdpsycholoog NIP / schoolpsycholoog).

Ontwerp

Canon Nederland N.V.

Financiering

Ministerie van Volksgezondheid Welzijn en Sport

Dit is een uitgave van het Trimbos-instituut en Pharos. De uitgave is gratis te downloaden via www.welbevindenopschool.nl.

Artikelnummer PM0742

© 2023

Pharos

Trimbos-instituut

